

Güzergâh

Sunum 3

KUŞ UÇMAZ KERVAN GEÇMEZ BİR KÖYÜN BULGAR EDEBİYATINDAKİ AYRICALIKLI YERİ

Hazırlayan: Prof. Dr. Hüseyin Mevsim

Kuş Uçmaz Kervan Geçmez Bir Köy

Huhla, Bulgaristan'ın güneydoğusunda, Rodoplar'ın en doğudaki uzantılarının Meriç'e doğru alçalan eteklerinde yer alan küçük bir köydür. İvaylovgrad (Ortaköy) kasabası yakınlarında, idari açıdan Haskovo ili sınırlarında, deniz seviyesinden yaklaşık 300 m yükseklikte konumlu olup yakınından Arda nehri akar. Anılan nehir üzerine kurulan üçüncü baraj niteliğindeki İvaylovgrad Barajı da köye yakın mesafede bulunur. Köyün ne zaman kurulduğuyula ilgili kesin bilgilere ulaşmak mümkün olmasa da, yerleşimin geçmişinin çok eski zamanlara dayandığı kabul edilir. Doğal felaketler ve yangın gibi nedenlerle köyün birkaç kere bulunduğu yeri değiştirdiği ve yakında bir araziye yeniden kurulduğu anlaşılır. Bölgeyi sarsan Balkan Savaşları'ndan önce köyde 20 civarında Türk ailenin yaşadığı ve daha sonra göç etme yoluyla bunların Anadolu'ya yerleştiği bilinir. Günümüzde Huhla'da sürekli, genelde ilerlemiş yaşta olan 30 kişi ikamet eder.

Resim 1: Huhla Köyü'nün Yüksekten Görünüşü (Foto İvaylo Chuchkov)

Yunanistan ve Türkiye sınırlarına çok yakın mesafede yer alan köyden, açık havada çıplak gözle Edirne görünür. Civardaki verimsiz ve kil arazide darı, çavdar, arpa, buğday, mısır, hatta fasulye yetiştirilir. 20. yüzyıl başlarından itibaren bölge insanı yeni bir bitki türüyle tanışır; böylece Huhla'da da, kısa sürede başlıca geçim kaynağına dönüşecek olan tütün işlenmeye başlanır. Köyün çalışkan ve gayretli halkı ipek kozası yetiştiriciliği gibi yeni meslekler de edinir. Geçtiğimiz yüzyılda erkek nüfusun başlıca uğraşı, ağaç kömürü üretimi olur. Büyük ve ağır bir emek sarf ederek elde edilen kömürün, özellikle Edirne ve İstanbul gibi şehirlerde her zaman müşterisi bulunur. On beş yaşın üstündeki bütün gençler, büyüklere ağaç kömürü üretme çalışmalarında yardım ederler. Çoğu zaman ağaç kömürünün, müşterisi olan ve tüketileceği yerin yakınlarında üretilmesi tercih edilir.

Resim 2: Doğu Rodoplar'ın Eteklerindeki Huhla Köyü'ne Yukarıdan Bakış

Köyün üst kısmında yer alan İlinden (Hıdır İlyas) Tepesi'nde MÖ 12. yüzyıldan kalma bir Trak tapınağı üzerine kurulmuş bir kilise bulunur. Daha doğrusu, bugünkü ibadethane son yıllarda eski tapınağın temelleri üzerine yeniden inşa edilmiştir. Köye birkaç kilometre mesafede kale kalıntılarının varlığı da dikkat çeker; arkeoloji biliminde anılan kalıntıların eski Rodostitsa Kalesi'ne ait olabileceğine dair tahminler öne sürülür. Sakinliğe ve sessizliğe bürünen ve günümüzde adeta zamanın durduğu bir mekâna dönüşen köyün adının Hohla kelimesinden türediği, bu kelimenin de Eski Yunancada 'kaynak su' anlamına geldiği kabul görülür. Komşu köylerin bazılarında nüfusun Katolikliğe mensup olduğunu belirtmek gerekir.

Resim 3: İlkbaharın Habercisi Olan Badem Ağaçlarının Kuşatmasında Huhla Köyü

Son dönemlerde, yarım yüzyılı aşkın bir süredir, sonbahar aylarında “Misteriite na Huhla” (Huhla'nın Gizemleri) adı altında köyde bir festival düzenlenir. Köyün, biraz önce adı geçen üst kısmındaki tepe etrafında, bilimsel olarak da kanıtlanan güçlü bir biyoenerji ve manyetizma akımının varlığının tespit edilmesi, yakın çevrede bulunan doğal güzellikler, tarihi

ve arkeolojik kalıntılar ve zengin gelenek ve görenekler bu köyü fevkalade özel, bir anlamda da gizemli kılar. Demografik açıdan yok olmaya yüz tutmuş köyü ayakta tutabilmek, manevi mirasını daha geniş kitlelere tanıtılabilmek ve böylelikle bu ünik yerleşim yerini kaybolmaktan korumak adına, Huhla'da doğan yazar İvan Bunkov'un girişimiyle başlatılan festival, zamanla şölen ve şenlik havasında geçen bir sanatsal etkinliğe dönüşür. Genelde sonbaharın başlarında, eylül ayı sonlarında düzenlenen bu etkinlikler üç gün sürer. Ülke içinden ve ağırlıkla Türkiye ve Yunanistan gibi komşu ülkelerden davet edilen sanatçıların katılımıyla zengin bir program hazırlanır. Her yıl, festival etkinlikleri kapsamında, köyün yenilenen okuma yurdunda, yakın civarda sürdürülen arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen buluntuların sergilendiği sergiler düzenlenir, yeni yayınlanan kitapların tanıtımı yapılır, tepeye kurulan açık havada müzik dinletileri, konserler ve şiir okumaları organize edilir; davet edilen folklor grupları tarafından renkli dans gösterileri sunulur. Bu kapsamda, her yıl olmak üzere bir sanatçıya "Huhla'nın Fahri Köylüsü" adında bronz plaket şeklinde bir ödül verilir. Plaket de aslında, içine yer kürenin yerleştirildiği ve ökçesi, dağ yollarında yürümekten delinmiş bir çarık şeklinde özel olarak tasarlanmıştır. Ağırlıkla tarihçiler olmak üzere, farklı öğretim kurumlarından davet edilen bilim insanları ve araştırmacılar tarafından, Huhla'nın da içinde bulunduğu Doğu Rodoplar diyarının uzak veya yakın geçmişiyile ilgili sunumlar yapılır.

Resim 4: Yirmi Beş Yıldır Düzenlenen Huhla'nın Gizemleri Adlı Festival Etkinliklerinden Bir Kare

Bu küçük yerleşimin en büyük özelliği, hiç kuşku yok ki çağdaş Bulgar edebiyatının üç önemli temsilcisinin, daha doğrusu iki şairin ve bir hikâye yazarının, bu köyde dünyaya gelmiş olmasında yatar. Şair Petır Vasilev 1937'de, şair İvan (İvaylo) Balabanov 1945'te, hikâye yazarı İvan Bunkov da 1950'de bu kuş uçmaz kervan geçmez dağ köyünde hayata ilk adımlarını atarlar. Üç edebiyat insanından Petır Vasilev 2020'de, İvaylo Balabanov da 2021'de hayata gözünü yummuşlardır. Her üç yazar da kalem oynattıkları edebiyat türünde birçok kitaba imza atmış, aralarından birinci sırada adı geçen şairin sayıca en çok eseri okurla buluşmuştur. Her üç yazar da, genelde Doğu Bloku ülkelerinde, özelde de komşu Bulgaristan'da, 1989 yılında yaşanan büyük toplumsal değişimden ve kırılmadan önceki dönemde, edebiyat mecrasında önemli ve etkin bir kuruluş olan Bulgar Yazarlar Birliği üyeliğine seçilmişlerdir.

İlk kitabının Kapağı

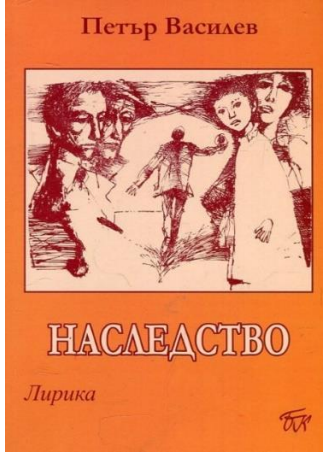
Resim 5: Huhla'da Dünyaya Gelen Şair Petır Vasilev

Petır Vasilev, 1937'de dünyaya gelir; İvaylovgrad Lisesi (1955), Haskovo Yarı Yüksek Öğretmen Enstitüsü (1958) ve Sofya Üniversitesi'nde Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan (1965) mezun olur. Daha sonra başkentte bulunan iki yıllık Yüksek Parti Okulu'nun Gazetecilik Bölümü'nü tamamlar (1968). Doğduğu Rodoplar'da öğretmenlik yapar (1958-1960), Kırcaali'de çıkan *Nov jivot* (Yeni Hayat) adlı gazetede gazetecilik yapar, kısa süre sonra genel yayın yönetmeni yardımcısı görevine getirilir (1961-1971). Adı geçen il merkezinde yeni kurulan Sanatçılar Kulübü'nün başkanlığını üstlenir (1974); bölgede edebiyata ilgi duyan genç yeteneklerin keşfedilmesinde ve yetişmesinde fevkalade değerli emeği geçer, bu hususta bölgenin kültürel gelişmesine büyük katkı sağlamış olur. (Rechnik na bulgarskata literatura, 3, 1982: 669). Daha sonra komşu il olan Haskovo'ya yerleşir ve uzun yıllar burada çıkarılan edebiyat, sanat ve kültür içerikli dergilerde üst düzey görevler alır; yılda iki sayı olarak okurla buluşan *Yug* (Güney) adındaki edebiyat almanasının genel yayın yönetmeni yardımcılığını üstlenir. Haskovo Edebiyat Müzesi'nin müdürlüğü yanı sıra Haskovo Yazarlar Birliği başkanlığını yürütür. Hayata gözünü yumduğu 2020'ye kadar yaşamını ve yaratıcılığını burada sürdürür.

İlk şiir denemelerini lisede öğrenciyken kaleme almaya başlar; ilk şiirine 1955 yılında yerel bir gazetede yer verilir. Birkaç yıl sonra, başkent Sofya'da yayınlanan ve aralarında *Literaturen front* (Edebiyat Cephesi), *Plamık* (Alev) gibi edebi dergilerin ve süreli yayınların sayfalarında da şiirlerine alan açılır; genç şairin şiirleri okur nezdinde yankı uyandırır, beğenilir ve sevilir; edebiyat sahasındaki önde gelen otoriteler tarafından Petır Vasilev'in dizelerine yüksek değer biçilir. 26 yaşında olduğu 1963 yılında çıkardığı ilk şiir kitabını, daha sonraki dönemde ülkenin farklı yayınevlerinde yayınladığı ve toplam sayısı 20'yi bulan şiir kitapları izler. Kırcaali bölgesinden Bulgar Yazarlar Birliği üyeliğine seçilen ilk yazar olur.

Şair Petır Vasilev her şeyden önce lirik şiirleriyle tanınır ve sevilir; klasik şiir anlayışından ve yazma tekniğinden asla ödün vermez. Özellikle de manzum şiir (poema) türünde başarılı örnekler sunar. Dizelerine, çözüm bulması için ülkesinin ve insanlığın önünde bekleyen güncel sorunları taşır; iki kutuplu dünyanın birbirine karşı adeta ürperdiği yıllarda şiiri dünya barışının korunmasına yönelik bir çağrıya dönüşür; her türlü çatışmaya, kan dökülmesine ve savaşa net ve kesin bir "Hayır!" beyannameşi özelliği taşır.

Petr Vasilev, hayatın bütün güzelliğinin ve anlamının aşkta, sevgide ve yapıcı ve yüceltici insan emeğine gizli olduğuna inanır; bu inancını kendi toplumuna ve bütün insanlığa aşlamak ister; izlenmesi gerektiği biricik yolun bu yol olduğunu savunur. 1989’u izleyen yıllarda yaşanan toplumsal kırılmanın getirdiği düzensizlik ve karmaşa, şairin ülkesinin geleceğiyle ilgili umutlarını ve hayallerini yıkar; yanılsamalarıyla yüzleşmesine neden olur. Şiirleri birçok yabancı dile çevrilir, ulusal ve uluslararası ödüllere layık görülür.

Resim 6: Şairin Seçme Şiirlerinin Yer Aldığı Kitaplarından Biri

Ne ilginçtir ki Petır Vasilev ülke çapındaki büyük popülerliğini kısa bir şiiri sayesinde yakalar. “Nasledstvo” (Miras) başlığını ve “Dve praskovi posyah i dve çereşi” (İki Şeftali ve İki Kiraz Ağacı Diktim) alt başlığını taşıyan ve üç dörtlükten ibaret bu şiir yazarına büyük tanınırlık ve görünürlük kazandırır. Nedenine gelince de, ünlü Bulgar hafif müzik bestecisi Mitko Shterev’in bu şiiri 1980’lerde bestelemesi üzerine, o yıllarda ülkenin önde gelen müzik gruplarından biri olan “Diana Ekspres” tarafından söylenmeye başlanır ve çok kısa sürede toplumun bütün kesimleri tarafından pek sevilir; yıllarca müzik listelerinin üst sıralarından inmeyerek bir hit parçaya dönüşür. Günümüzde de, birkaç kuşağın değişmesine rağmen, halen beğenilerek dinlendiğine tanıklık edilir; bu arada beste farklı varyasyonlara uğrar. O kadar ki şair, tam da bu şiirin kendisine kazandırdığı popülerlikten rahatsızlık duyacak noktaya gelir; şakayla karışık, “Bunca güzel uzun şiirler yazdım, ne ki bu kısacık şiirim aldı başımı gitti,” diye itiraf eder. Şairin Mart 2020 tarihli vefat haberleri de yerel ve ulusal kitle iletişim araçlarında hep Miras şiirinin şairi aramızdan ayrıldı başlıklarıyla verilir. İlginç bir anekdot daha aktarmak gerekirse, yayıncılığın özelleştiği ve özel sektör şartlarında özellikle şiir yayınlanmasının zorlaştığı, hatta imkânsız hâle geldiği yıllarda, Stara Zagora (Eski Zağra)’da uzun yıllar disko jockeyliği yapan bir genç müzisyen, yıllar yılı dinleyicilerine keyifle dinlettiği parçanın hatırına, sponsorluk ederek şairin bir şiir kitabının basılmasının maddi külfetini üstlenir.

Üzerinde durduğum şiirin konusunu kısaca özetlemek gerekirse, günlerini sağa sola savrulmakla geçiren şiir kahramanının karşısına, birden, adeta bir tokat gibi, bütün ağırlığıyla “Benden geriye ne kalacak; geleceğe ne taşıyacağım?” sorusu dikilir. Bunun üzerine, faniliği alt etmek için iki şeftali ve iki kiraz ağacı dikmeye karar verir; meyve veren bu iki güzel ağacın kendisinden sonra da var olmaya devam edecekleri inancıyla kutsal bir insani görevi yerine getirmenin huzuruna erişir.

Petr Vasilev, Bulgar edebiyatında şiir tekniğine ustalık derecesinde hâkim olan bir şair olarak kabul görür; şiir tekniğini fevkalade başarılı kullanır, her zaman kendine has uyak çözümleri bulma yoluyla şiirine müzikalite kazandırır.

Resim 7: Huhla'da Dünyaya Gelen Şair İvaylo Balabanov

Daha sağlığında çağdaş Bulgar edebiyatı tarihine adını yazdıran bir diğer şair olan İvaylo Balabanov, 1945 yılında Huhla'da dünyaya gelir. Liseyi İvaylovgrad'da tamamladıktan sonra sıradan bir inşaat işçisi olarak Kremikovtsi Metalurji Kompleksi, İvaylovgrad Barajı, Yol İnşaatları gibi kurum ve kuruluşlarda çalışır. Uzun yıllar Haskovo'da yaşadıkten sonra, hayatını Türkiye ve Yunanistan sınırı boyunca konumlu Svilengrad kasabasında sürdürür. 2021 yılında doğduğu köyde hayata veda eden İvaylo Balabanov, Huhla mezarlığında toprağa verilir.

Eserlerinin birçoğu, ilk olarak *Nov život* gazetesinin *Zornitsa* (Sabah Yıldızı) adındaki kültür, sanat ve edebiyat ekinde yayınlanır. Daha sonra şiirlerine *Puls* (Nabız), *Strşel* (Eşekarısı), *Narodna mladej* (Milli Gençlik), *Rodopi* (Rodoplar), *Horizonti* (Ufuklar) gibi gazete, dergi ve almanaklarda yer verilir. “İvaylo Balabanov'un şiirleri çok geniş bir konu yelpazesi ve derin bir duygu kaynağı içermesine karşın, her şeyden önce sağlam bir ulusal öz taşımasıyla dikkati çeker. Bir bütün olarak bakıldığında, bu şiirin zekâ fişkırان sözlü halk ürünleri denli bilgelik yüklü, yanık halk türküleri denli melodik, hareketli halk oyunları gibi kıvrak ve göz alıcı, halk giysileri denli rengârenk olduğu hemen görülür. Bütün bunlar İvaylo Balabanov'un günümüz Bulgar şiirinin en yurtsever şairlerinden biri olduğunun açık kanıtıdır. Ne ki bu coşkulu yurttaşlık duyguları onu yapay bir ülkücülük konumuna, ya da ırkçılık sarhoşluğuna sürüklememiştir” (Atasoy, 2014: 469), diye belirtilir.

Huhla doğumlu şairin başlıca şiir kitapları arasında, “Da se zagledaş v zvezda” (Bir Yıldız Bakakalmak, 1979), “Okova za štrets” (Çırçır İçin Pranga, 1984), “Parola “Lyubov” (Parolamız “Aşk”, 1988), “Pesni za staro vino” (Yıllanmış Şarap İçin Düzenlen Türküler, 2003) vs. yer alırlar. Şairin “şiirleri yurt içinde olduğu gibi, yurt dışında da rağbet görür. Şiirleri, Rodoplar kokar, toprak kokar, vatan kokar.” (Adalı, 2013: 26).

Şairin dizelerinde en pek işlenen konuların başında aşk gelir; aşkın, sevginin ve tutkunun hayatın itici gücü olduğu motifi sıklıkla karşımıza çıkar. Bu konuda kaleme aldığı “Jenata s beliya şal” (Beyaz Şallı Kadın) şiiri, kadın güzelliğini yücelten son derece vurucu ve etkili şiirler arasında yer alır. Beraber yaşadığı kadının güzelliğine kör kalarak sadece karanlık cebindeki kuruşları saymakla meşgul olan erkek (koca), zıt bir kutup oluşturur. Zaten şiirin yapısı da bu karşıtlık ve zıtlık üzerine inşa edilir. Kadını beyaz renk temsil ederken (şalı beyazdır, geçtiği yere kış ortasında bile elma çiçeği kokusu yayar), erkek, kalbi ve ruhu dâhil her şeyiyle siyah renge büründürülür. Dizelerde bir başka zıtlık da açıklık – kapalılık düzleminde tespit edilir.

*Tanrım, varsın o kara kalpli herif
Onun nikâh sahibi olsun.*

*Bana, onun esiri olmak yeter.
Ve beyaz şallı kadın buralardan geçerken
Benim gözlerimi çıkar ve ona ver. (Adalı, 2013: 26).*

Huhla kökenli üçüncü yazar İvan Bunkov, 1950’de dünyaya gelir. Sofya Aziz Kliment Ohridski Üniversitesi’nde Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’ndan mezun olur. Aynı eğitim kurumunun Gazetecilik Bölümü’nde de eğitim gördükten sonra Kırcaali’de çıkan *Nov život* gazetesinde çalışmaya başlar (1975); yanı sıra gazetenin haftalık kültür, sanat ve edebiyat ekini yönetir. Gazeteciler Birliği ve Bulgar Yazarlar Birliği üyeliğine kabul edilir. 1990’dan itibaren adı geçen gazetenin sahibi olmakla beraber genel yayın yönetmenliğini üstlenir; *Perperikon* adlı haftalık kültür, sanat ve edebiyat ekini de çıkarır. Kurduğu yayınevinde Rodoplar konulu eserler yayımlar. *Nov život* gazetesi günümüzde Doğu Rodoplar’da yayın hayatını sürdüren en büyük kitle iletişim aracı olma özelliğini taşır.

Hikâye türünde eserler kaleme alan İvan Bunkov’un “Gayda za pet prista” (Beş Parmak İçin Gayda, 1979) başlıklı ilk kitabı “Narodna mladej” (Milli Gençlik) yayınevinde, ünlü Bulgar yazar Nikolay Haytov’un takdim yazısıyla çıkar. Yazarın hikâyelerinde, ekmeğin adeta taştan çıkarıldığı çetin köy şartlarında yürütülen zorlu hayat mücadelesi, babalar ve oğullar arasındaki nesiller çatışması, köylülerin doğayla ahenk içinde yaşama mahareti vs. konular kısa ve öz bir anlatım tekniğiyle canlandırılır. İvan Bunkov, uzun tasvirlerden ve itiraflardan ziyade kahramanlarının iç dünyasına dokunmayı yeğler.

Resim 8: Hikâye Yazarı İvan Bunkov

KAYNAKÇA

Atasoy (2014). 1860’dan Günümüze Bulgar Şiir Antolojisi (Çeviren Ahmet Emin Atasoy), Sofya: Aziz Kliment Ohridski Üniversite Yayınevi, 469-472.

Adalı (2013). Adalı, Süleyman. “İvaylo Balabanov’u Tanıtıyoruz,” *Rumeli Haber, Sanat, Araştırma, Yorum, Kültür ve Turizm Dergisi*, Gebze, Ekim 2013, Sayı 30, 26.

Rechnik na balgarskata literatura, 3 (1982). Rechnik na balgarskata literatura, 3, P-Ya, Sofya: BAN, 669-670.